

ВІДЗИВ

на дисертацію Прилуцького Олега Владиславовича „Агарикоїдні гриби Харківського лісостепу» представлену на здобуття вченого ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.21 – мікологія.

Ознайомлення з текстом автореферату кандидатської дисертації Федотова Олега Валерійовича «Агарикоїдні гриби Харківського лісостепу», та змістом положень, винесених на захист, дає підстави говорити про актуальність обраної теми та новизну представлених результатів.

Актуальність теми. У Харківському лісостепі, як східній частині Українського лісостепу сформувався комплекс особливих природних умов, зокрема через формування розчленованого яружно-балкового рельєфу. Територія характеризується різноманітною рослинністю. Тут представлені ліси з виразним домінуванням дуба черешчатого, галерейні ліси з шелюги та тополі білої, ліси з домінуванням сосни звичайної, серед мезотрофних і олігомезотрофних болот і озер підтримуються угруповання з участю сфагнових мохів, лучні і злаково лучні степи на схилах балок, унікальні угруповання крейдяних степів та ін. В межах Харківського лісостепу існує густа мережа природно-заповідного фонду. Важливу роль в цих екосистемах відіграють агарикоїдні гриби, як ключові компоненти гетеротрофного блоку. Не зважаючи на те, що попередні мікологічні дослідження виявили значну кількість видів агарикоїдних грибів (346), існує ряд причин, які спонукали автора на проведення досліджень і надають їм актуальності. Серед них нерівномірне обстеження території, втрата більшості зразків для їх перевірки та наявність здебільшого “білих плям” стосовно субстратних, оселищних та фенологічних даних стосовно описаних видів.

Праця О.В. Прилуцького переслідує мету дати повні відомості щодо різноманітності та екологічних особливостей агарикоїдних грибів на території Харківського лісостепу.

Дисертація виконувалась в рамках науково-дослідної тематики Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, присвяченій вивченню мікобіоти України, зокрема теми „Дослідження біорізноманіття природних екосистем як основа розвитку мережі природно-заповідного фонду України” (№ державної реєстрації 0112U007570).

Наукова новизна і практична цінність роботи. Автором з'ясовано видовий склад агарикоїдних грибів на території Харківського лісостепу, який налічує 468 видів та внутрішньовидових таксонів, з 121 роду, 32 родин, 4 порядків класу *Agaricomycetes*. 122 з них (26%) є новими для досліджених територій. Серед них 23 види та внутрішньовидові таксони агарикоїдних грибів є новими для території України. Вперше для регіону досліджень проведено детальний аналіз еколого-субстратного розподілу агарикоїдних грибів. Наведені нові відомості видової різноманітності цієї групи грибів для ряду природоохоронних територій.

Практичну цінність праці складають:

- інвентаризаційні списки видового складу агарикоїдних грибів природоохоронних територій Харківського лісостепу;
- поповнення Національного гербарію України та гербарію Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна зразками, зібраними автором під час виконання роботи;
- до „Літописів природи” ряду установ природно-заповідного фонду Харківського лісостепу передані дані щодо різноманітності агарикоїдних грибів;

Дисертаційна робота Прилуцького О.В. складається зі вступу, 6 розділів, висновків, списку використаних джерел та 4 додатків.

У першому розділі автор характеризує природні умови лісостепу (географічне положення, фізико-географічну характеристику та рослинний покрив. В цій же главі він охарактеризував об'єкти природно заповідного фонду на дослідженій території.

Другий розділ присвячений загальній характеристиці агарикоїдних грибів та історії їх вивчення на території Харківського лісостепу.

В розділі 3 автор описує матеріали та методи досліджень. Так в підрозділі 3.1. “Матеріали досліджень” автор для порівняльного аналізу систематичної структури грибів використав дані з 12 територій. На нашу думку, саме алгоритм до підходу у виборі (за розміром та/або ступенем вивченості) не зовсім зрозумілий. Адже вони відрізнялись кліматичними умовами, рослинністю, рельєфом (саме ці фактори впливають на систематичну структуру).

В четвертому розділі автор наводить видовий склад грибів та робить його аналіз. В цьому ж розділі він наводить описи видів та внутрішньовидових таксонів, які вперше знайдені в Україні. Слід зауважити, що автор для кожного такого виду наводить прекрасні малюнки плодових тіл і мікроскопічних структур. Однак, на нашу думку, варто було надати і фото таких видів, зважаючи на наукову новизну. Хоча в Додатку В автор і наводить фотографії окремих представників агарикоїдних грибів Харківського лісостепу (12 видів), однак з 23, зазначених, як нові для України – там представлені тільки – 5.

Характеризуючи систематичну структуру агарикоїдних грибів Рис. 4.26 та Рис. 4.27 (стор.106-107) варто було б надавати не тільки показник кількості видів, а зазначати дані і у відсотках (наприклад, до відомих в Україні), оскільки різні роди і родини мають різну кількість видів.

У підрозділі 4.4. “Созологічна характеристика агарикоїдних грибів” констатується, що на території Харківського Лісостепу зареєстровано 3 види агарикоїдних грибів з Червоної книги України (*Boletus aereus*, *Leucocortinarius bulbiger*, *Pseudoboletus parasiticus*), а також понад 50 видів, що включені до Червоних списків інших країн Європи. На нашу думку, інформація подана дуже стисло. Не зовсім зрозуміло, які саме види були описані автором, а які були відомі до нього. Як вони пов'язані з об'єктами природно-заповідного фонду.

Розділ 5 висвітлює екологічні особливості агарикоїдних грибів на території Харківського лісостепу. Окремо розглядаються еколого-трофічна структура та оселищні уподобання. Показано, що співвідношення більшості еколого-трофічних груп за кількістю знахідок в цілому відповідає видовій різноманітності цих груп, за винятком надеревних грибів, що переважають за кількістю знахідок, водночас поступаючись різноманітністю гумусовим та підстилковим сапротрофам. На Рис. 5.1 та 5.2 варто було б на осі ординат давати ідентичні позначки і тоді легко порівнювати представленість видів різних еколого-трофічних груп з кількістю знахідок. При описі еколого-трофічних груп цікаво було б "прив'язати" їх до типів ґрунтів або рослинності, наприклад, еколого-трофічні групи "нагірних дібров", галерейних лісів та ін. Оскільки досліджена велика і неоднорідна територія, представлені дані характеризують скоріше "середню температуру по палаті". До того ж, якби на Рис. 5.3 було представлено співвідношення трофічних груп у провідних родин, які поширені в Україні (рядком нижче), тоді можна б було порівняти, а що саме характерно для представників цих родин в Харківському лісостепі.

В результаті аналізу оселищних уподобань агарикоїдних грибів було виділено дві великі групи оселищ, сформовані довкола корінних типів лісів району дослідження: плакорно-схиліві діброви та ліси за участі сосни звичайної.

В окремому підрозділі наводяться дані моніторингу популяції рідкісного у багатьох країнах Європи гриба *Pleurotus calyptratus*. На нашу думку, у підписі до Рис 5.7 варто розшифрувати категорії, яка надана грибу.

В 6 розділі автор характеризує фенологічні особливості агарикоїдних грибів Харківського лісостепу. Встановлено, що більшість таксонів схильні утворювати плодові тіла впродовж порівняно коротких періодів року (представники *Pluteus*, *Russula*, *Armillaria*, *Leucoagaricus* та ін.). Дослідження впливу метеорологічних факторів на плодоношення показало, що воно визначається не метеорологічними параметрами станом на момент

спостереження, а сукупністю погодних умов, що передували даті спостереження. З-поміж 51 метеорологічного параметра найбільший вплив показала усереднена відносна вологість повітря за 7 діб, що передують моменту спостереження. Значущими також виявилися фактори температури та опадів за період від 5 до 10 діб до дати спостереження.

Автор надає 9 висновків. В них відображені основні постулати, які автор виносить на захист дисертації. Є зауваження до висновку №3. З тексту дисертації зрозуміло, що 2 з трьох зазначених у висновку видів, були знайдені іншими дослідниками. Три види з Червоної книги – це не результат Вашої роботи. Результат Вашої роботи, як ми зрозуміли, поповнення цього списку ще одним видом - *Leucocortinarius bulbiger*.

Підкреслимо, що зауваження і побажання надані нами не є такими, які б нівелювали рівень дисертаційної роботи і загалом враження про неї. А враження від роботи гарне. З представленої роботи видно – автор “володіє матеріалом”. Серйозний аналіз із застосуванням математичних методів порівняння дозволили автору отримати достовірні результати і зробити обґрунтовані висновки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

В дисертації ґрунтовно освітлена література по темі, що містить 292 найменування. Наукові положення висновки і рекомендації дисертанта підтверджуються великим обсягом експериментального матеріалу, його аналізом, застосуванням традиційних методів спеціальних досліджень, а також методів порівняльної флористики і статистичного аналізу.

Дисертація Прилуцького Олега Владиславовича є самостійною науковою працею, завершеною, що до поставленої проблеми. Автор на підставі великого і різноманітного фактичного матеріалу навів сучасні погляди на місце агарикоїдних грибів в системі, зробив аналіз видового складу та екологічної структури даної групи в Харківському лісостепі. Представив результати дослідження видової різноманітності агарикоїдних грибів на територіях національних природних парків.

Апробація роботи. Матеріали дисертації викладені у 17 публікаціях, у тому числі у 7 статтях у фахових журналах. Автореферат у повній мірі відображає зміст роботи. Праця написана грамотно. Стиль викладання науковий, думки висловлені чітко, послідовно. Мова літературна.

Методичний рівень, наявність результатів, що відповідають критерію “наукова новизна”, об’єм і структура роботи „Агарикоїдні гриби Харківського лісостепу» дозволяють рахувати її відповідною вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій за спеціальністю 03.00.21 – мікологія, а її автора Прилуцького Олега Владиславовича достойного присудження вченого ступеня кандидата біологічних наук.

Професор кафедри біології рослин
ННЦ «Інститут біології та медицини»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

M. M. Sukhomlin

М.М.Сухомлин

Сергій М. М. Сухомлин завідувач
Зам. директора

O. B. Kofot